

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Центральноукраїнський національний технічний університет
Економічний факультет
Кафедра історії, археології, інформаційної та архівної справи

«Допущено до захисту»
Завідувач кафедри ІАІАС
доктор історичних наук, професор
_____ Василь ОРЛИК
« _____ » _____ 2025р.

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА
за першим (бакалаврським) рівнем вищої освіти
на тему:

**«Діяльнісна модель відділу рідкісних і цінних видань Обласної
Універсальної Бібліотеки ім. Д.І. Чижевського»**

Виконав: здобувач вищої освіти
IV курсу, групи ІС-21
ОПП «Інформаційна, бібліотечна та
архівна справа» спеціальності
029 «Інформаційна, бібліотечна та
архівна справа»
КУПЧИШИНА Дар'я Олександрівна
_____ 2025р.

Керівник роботи
к. пед. н., доцент
_____ Олена КОЛОМІЄЦЬ
« _____ » _____ 2025р.

Рецензент:
к. пед. н., директор Кропивницького
фахового коледжу Приватного вищого
навчального закладу «Університет
сучасних знань»
_____ Тетяна ШИШКІНА

ЗМІСТ

ВСТУП	9
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ДОСЛІДЖЕННЯ	19
1.1. Сучасний стан дослідження проблеми модернізації моделі розвитку бібліотечних установ в інформаційному суспільстві.....	19
1.2. Джерельна база дослідження.....	22
1.3. Методи дослідження.....	24
РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ ФУНКЦІОНУВАННЯ ДІЯЛЬНІСНОЇ МОДЕЛІ ВІДДІЛУ РІДКІСНИХ І ЦІННИХ ВИДАНЬ ОБЛАСНОЇ УНІВЕСАЛЬНОЇ НАУКОВОЇ БІБЛІОТЕКИ ІМ. Д.І. ЧИЖЕВСЬКОГО	28
2.1. Характеристика діяльнійснї моделї вїддїлу рїдкїснїх ї цїннїх вїдань ОУНБ їм. Д. І. Чїжевськїго.....	28
2.2. Фонд рїдкїснїх ї цїннїх вїдань: склад та особлївостї збереженнї.....	30
2.3. Проекти, вїставкї та партнерськї їнїцїатївї вїддїлу.....	36
2.4. Їнноватїйнї пїдходи в роботї з рїдкїснїмї фондами.....	39
РОЗДІЛ 3. ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ СУЧАСНОЇ НАУКОВОЇ БІБЛІОТЕКИ	45
3.1. Актуальнї питаннї модернїзацїї наукової бїблїотеки в соцїокультурнїму публїчнїму просторї.....	45
3.2. Проблїми та перспектїви розвитку вїддїлу рїдкїснїх ї цїннїх вїдань ОУНБ їм. Д. І. Чїжевськїго	47
3.3. Рекомендацїї щодо удосконаленнї діяльнїстї вїддїлу рїдкїснїх ї цїннїх вїдань ОУНБ їм. Д. І. Чїжевськїго.....	50
ВИСНОВКИ	56
СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ ТА ДЖЕРЕЛ	58

ВСТУП

Актуальність теми. Сучасні бібліотеки вже давно вийшли за межі традиційного уявлення про них як про місце лише збереження та видачі книг. В умовах розвитку інформаційного суспільства бібліотека перетворюється на відкритий простір знань, досліджень і збереження національної культурної спадщини. Особливо важлива роль у цьому процесі належить відділам рідкісних і цінних видань, які є осередками історичної пам'яті, унікального книжкового багатства та джерелами наукових відкриттів.

Важливим прикладом такої роботи є діяльність відділу рідкісних і цінних видань Обласної універсальної наукової бібліотеки ім. Д.І. Чижевського – провідного культурного, наукового та інформаційного центру Кіровоградської області. Вивчення досвіду роботи цього відділу через призму діяльнісної моделі дає можливість не лише осмислити його функціонування, а й виявити ефективні прийоми роботи, що можуть бути корисними й для інших бібліотек.

У сучасному культурному просторі бібліотека залишається одним із ключових інституційних центрів суспільного життя. Важливою складовою функціонування бібліотек є чітке розуміння необхідності впровадження сучасних моделей організації роботи, що дало б можливість ефективно координувати діяльність окремих структурних підрозділів цих установ. Однією з таких моделей, яка набуває популярності у практиці бібліотекознавства, є **діяльнісна модель** – концептуальний підхід, що акцентує увагу на динаміці, взаємодії, цілеспрямованості та результативності діяльності окремого відділу в межах загальної структури бібліотеки. Вивчення саме цієї моделі дозволяє простежити усі необхідні

процеси – від збереження і каталогізації рідкісних книг до їх наукової інтерпретації й представлення широкому загалу.

Фонд бібліотеки налічує десятки тисяч унікальних видань, серед яких значне місце займають рідкісні книги, стародруки, періодика XIX – початку XX ст., історико-культурні пам'ятки в книжковому форматі. Відділ рідкісних і цінних видань відіграє ключову роль у формуванні колекцій культурної спадщини, доступі до неї користувачів і збереженні для майбутніх поколінь. Тому аналіз його діяльності через призму діяльнісної моделі є надзвичайно цінним.

Проблематика дослідження передбачає системне осмислення процесів, що відбуваються у відділі, виявлення інноваційних підходів роботи з рідкісним фондом, а також адаптацію сучасних бібліотечних практик до реалій цифрової доби. Аналіз функціонування діяльнісної моделі дозволяє створити цілісне уявлення про роботу відділу, простежити взаємозв'язок між його структурними елементами та користувачами, визначити особливості інформаційно-культурного обслуговування.

Актуальність теми дослідження обумовлена потребою у переосмисленні бібліотечної практики в контексті нових викликів і завдань, зокрема щодо збереження, оцифрування та популяризації рідкісних фондів. Аналіз діяльнісної моделі дозволяє системно оцінити, як саме організовано процеси у відділі, які форми роботи застосовуються, та які можливості існують для вдосконалення.

Мета дослідження: дослідити та схарактеризувати діяльнісну модель відділу рідкісних і цінних видань Обласної універсальної наукової бібліотеки ім. Д.І. Чижевського, визначити її особливості, основні функції, структуру та роль у збереженні, популяризації та доступі до національної культурної спадщини. Дослідження спрямоване на виявлення актуальних проблем трансформації наукових бібліотек, окреслення перспектив їх розвитку в контексті сучасних вимог до бібліотечної справи.

Завданнями роботи є:

- Провести аналіз сучасного стану дослідження проблеми модернізації моделі розвитку бібліотечних установ в інформаційному суспільстві.
- Визначити джерельну базу та методи дослідження.
- Дослідити історію становлення та розвитку відділу рідкісних і цінних видань ОУНБ ім. Д.І. Чижевського.
- Розкрити зміст поняття «діяльнісна модель» у контексті бібліотечної справи та визначити її роль у розвитку бібліотечних підрозділів.
- Визначити особливості впровадження діяльнісної моделі у практику роботи відділу.
- Визначити ефективність реалізації основних функцій відділу в рамках діяльнісного підходу.
- Виявити проблеми, що виникають у процесі роботи відділу, та чинники, які впливають на їх вирішення.
- Надати рекомендації щодо вдосконалення діяльності відділу на основі сучасних тенденцій бібліотечної практики та принципів діяльнісної моделі.

Об'єкт дослідження: Обласна універсальна наукова бібліотека ім. Д.І. Чижевського.

Предмет дослідження: діяльнісна модель відділу рідкісних і цінних видань.

Методи дослідження. У процесі виконання роботи було використано такі методи наукового дослідження:

- **Аналіз і синтез** – для опрацювання наукової літератури, нормативно-правових документів та джерел, що стосуються діяльності бібліотек та діяльнісних моделей.

- **Історико-бібліографічний метод** – для вивчення історії створення, становлення і розвитку відділу рідкісних і цінних видань ОУНБ ім. Д.І. Чижевського.

Описовий метод – для фіксації, систематизації та подання інформації про структуру, функції та напрямки діяльності відділу.

- **Порівняльний метод** – для зіставлення діяльності відділу з аналогічними підрозділами в інших бібліотеках, визначення подібностей і відмінностей.

- **Метод спостереження** – для безпосереднього ознайомлення з організацією роботи відділу, формами і методами обслуговування користувачів.

- **Інтерв'ювання та бесіди** – для збирання емпіричних даних шляхом спілкування з працівниками відділу.

- **Метод узагальнення** – для формулювання висновків, виявлення тенденцій та розробки практичних рекомендацій щодо вдосконалення діяльності відділу в межах діяльнісної моделі.

Практичне значення результатів кваліфікаційної роботи скеровано на отримання теоретичних узагальнень та практичних результатів, які можуть бути використані для вдосконалення діяльності відділу рідкісних і цінних видань Обласної універсальної наукової бібліотеки ім. Д.І. Чижевського. Зокрема йдеться про те, що:

1. **матеріали роботи можуть слугувати методичним орієнтиром** для бібліотекарів, які працюють з рідкісними та цінними фондами, при плануванні й організації щоденної діяльності згідно з діяльнісним підходом;
2. **рекомендації, розроблені у ході дослідження, можуть бути впроваджені** у практику роботи відділу для підвищення ефективності його функціонування, модернізації форм обслуговування та популяризації фонду;

3. **досвід впровадження діяльнісної моделі** може бути адаптований іншими бібліотеками, які мають у своїй структурі подібні відділи, для покращення організації роботи;
4. **результати дослідження можуть використовуватись у навчальному процесі** в закладах, що готують фахівців бібліотечної та інформаційної справи, як приклад практичного застосування теоретичних моделей у реальній бібліотечній діяльності.

Таким чином, робота має не лише науково-дослідницьке, а й прикладне значення для подальшого розвитку бібліотечної справи в Україні.

Зміст та структура роботи. Кваліфікаційна робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел та літератури, додатків.

У вступі обґрунтовується актуальність обраної теми, визначаються об'єкт, предмет, мета та завдання дослідження.

У першому розділі проаналізовано сучасний стан модернізації моделі розвитку бібліотечних установ. Визначено джерельну базу і методи дослідження.

Другий розділ присвячено аналізу функціонування діяльнісної моделі відділу рідкісних і цінних видань Обласної універсальної наукової бібліотеки ім. Д. І. Чижевського. Охарактеризовано діяльність відділу рідкісних і цінних видань, зокрема, його участь у проєктах, виставках, підтримка ним партнерських ініціатив, а також особливості зберігання старих книг, рукописів, написів. Акцентовано на ключовій ролі бібліотеки у збереженні національної культурної спадщини.

У третьому розділі визначено актуальні питання модернізації наукової бібліотеки в соціокультурному просторі сьогодення, окреслено перспективи її розвитку на сучасному етапі. Виявлено проблемні аспекти використання інформаційних технологій в роботі конкретної бібліотечної

установи. Представлено рекомендації щодо оптимізації використання електронно-інформаційних ресурсів у роботі наукових бібліотек.

У висновках узагальнено результати дослідження, сформульовано підсумки в теоретичному та практичному аспектах.

Кваліфікаційна робота містить 70 сторінок, список використаних джерел та літератури складає 54 найменувань, 10 рисунків, 6 додатків.

КЛЮЧОВІ СЛОВА: бібліотека, документація, інформаційна діяльність, культурна спадщина, комунікація, модернізація, суспільство, стародруки, фонд, цінність.

ANNOTATION
for the qualification work

of the first (bachelor's) level of higher education of the group IS 21
OPP "Information, library and archival affairs", specialty 029 "Information,
library and archival affairs" of the Central Ukrainian National Technical
University, Kropyvnytskyi, 2025

Kupchyshyna Daria

Scientific supervisor: Ph.D. in pedagogy, associate professor Kolomiyets O.

Theme of the qualification work: "**The activity model of the department of rare and valuable editions of the Regional Universal Scientific Library named after D.I. Chyzhevsky**"

The purpose of the study: to investigate and characterize the activity model of the department of rare and valuable editions of the Regional Universal Scientific Library named after D.I. Chyzhevsky, to determine its features, main functions, structure and role in the preservation, popularization and access to the national cultural heritage. The research is aimed at identifying current problems of the transformation of scientific libraries, outlining the prospects for their development in the context of modern requirements for librarianship.

The objectives of the work are:

- To analyze the current state of research on the problem of modernization of the model of development of library institutions in the information society.
- To determine the source base and research methods.
- To study the history of the formation and development of the Department of Rare and Valuable Editions of the D.I. Chizhevsky National Library of Ukraine.

- To reveal the meaning of the concept of "activity model" in the context of librarianship and to determine its role in the development of library departments.

- To determine the features of implementing the activity model in the practice of the department.

- To determine the effectiveness of the implementation of the main functions of the department within the framework of the activity approach.

- To identify problems that arise in the process of the department's work and factors that influence their solution.

- To provide recommendations for improving the department's activities based on modern trends in library practice and the principles of the activity model.

Object of research: Regional Universal Scientific Library named after D.I. Chizhevsky.

Subject of research: activity model of the Department of Rare and Valuable Editions.

Research methods. In the process of performing the work, the following methods of scientific research were used:

- Analysis and synthesis - for the processing of scientific literature, regulatory and legal documents and sources related to the activities of libraries and activity models.

- Historical-bibliographic method – to study the history of the creation, formation and development of the Department of Rare and Valuable Editions of the D.I. Chizhevsky National Library.

- Descriptive method – to record, systematize and present information about the structure, functions and areas of activity of the department.

- Comparative method – to compare the activities of the department with similar departments in other libraries, to determine similarities and differences.

- Observation method – to directly familiarize yourself with the organization of the department's work, forms and methods of user service.

Interviews and conversations – to collect empirical data through communication with department employees.

- Generalization method – to formulate conclusions, identify trends and develop practical recommendations for improving the department's activities within the framework of the activity model.

The practical significance of the results of the qualification work is aimed at obtaining theoretical generalizations and practical results that can be used to improve the activities of the Department of Rare and Valuable Editions of the Regional Universal Scientific Library named after D.I. Chizhevsky. In particular, it is said that:

1. the materials of the work can serve as a methodological guide for librarians working with rare and valuable collections when planning and organizing daily activities in accordance with the activity approach;

2. recommendations developed during the study can be implemented in the practice of the department to increase the efficiency of its functioning, modernize forms of service and popularize the fund;

3. the experience of implementing the activity model can be adapted by other libraries that have similar departments in their structure to improve the organization of work;

4. the results of the study can be used in the educational process in institutions that train library and information specialists, as an example of the practical application of theoretical models in real library activities.

Thus, the work has not only scientific research, but also applied significance for the further development of library work in Ukraine.

Content and structure of the work. The qualification work consists of introduction, three chapters, conclusions, list of sources and literature used, appendices.

The introduction justifies the relevance of the chosen topic, defines the object, subject, goal and objectives of the study.

The first chapter analyzes the current state of modernization of the model of development of library institutions. The source base and research methods are determined.

The second chapter is devoted to the analysis of the functioning of the activity model of the Department of Rare and Valuable Editions of the Regional Universal Scientific Library named after D. I. Chizhevsky. The activities of the Department of Rare and Valuable Editions are characterized, in particular, its participation in projects, exhibitions, its support of partner initiatives, as well as the features of storing old books, manuscripts, inscriptions. The emphasis is on the key role of the library in preserving the national cultural heritage.

The third chapter identifies the current issues of modernization of the scientific library in the socio-cultural space of today, outlines the prospects for its development at the present stage. Problematic aspects of the use of information technologies in the work of a specific library institution are identified. Recommendations are presented for optimizing the use of electronic information resources in the work of scientific libraries.

The conclusions summarize the results of the study, formulate conclusions in theoretical and practical aspects.

The qualification work contains 70 pages, the list of sources and literature used is 54 items, 10 figures, 6 appendices.

KEYWORDS: library, documentation, information activity, cultural heritage, communication, modernization, society, old prints, fund, value.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ДОСЛІДЖЕННЯ

1.1 Сучасний стан дослідження проблеми модернізації моделі розвитку бібліотечних установ в інформаційному суспільстві

Інформаційне суспільство, в якому знання стають головним ресурсом розвитку, вимагає трансформації всіх соціальних інститутів, зокрема бібліотек. Традиційна модель бібліотеки як «сховища книг» більше не відповідає потребам сучасного користувача, що орієнтований на швидкий доступ до цифрових джерел, багатофункціональні послуги та комфортне інформаційне середовище. Це зумовлює необхідність модернізації як структури, так і діяльності бібліотечних установ.

Проблема модернізації бібліотек у сучасній науковій думці розглядається з кількох позицій. У роботах дослідників І. Шевченко, Л. Тихонова, С. Позняка акцентується увага на цифровізації бібліотечних процесів, автоматизації каталогів, електронних ресурсах і впровадженні інформаційно-комунікаційних технологій [*Вісник Книжкової палати.* – 2019. – № 4. – С. 20–24.] . Водночас багато досліджень присвячено організаційно-функціональним змінам у діяльності бібліотек, серед яких ключовим поняттям виступає **модель розвитку** або **діяльнісна модель**.

Сучасні бібліотекознавчі концепції все частіше звертаються до системного підходу в аналізі бібліотеки як соціального інституту. Зокрема, у працях Г. Скуратовської та М. Костенко розглядається бібліотека як складна соціально-комунікативна система, яка взаємодіє з інформаційним середовищем, надає освітні, культурні, дослідницькі та сервісні послуги [*Серія: Культурологія.* – 2021. – Вип. 22. – С. 72–76.] . У цьому контексті діяльнісна модель бібліотеки — це сукупність

організаційних, функціональних і технологічних процесів, спрямованих на реалізацію місії бібліотеки в нових умовах.

Узагальнений аналіз наукових джерел свідчить про те, що модернізація бібліотечної сфери відбувається у кількох ключових напрямках:

- **Інформаційна трансформація** — перехід до цифрових колекцій, створення електронних архівів, розвиток веб-сервісів бібліотек.
- **Функціональна диверсифікація** — поєднання освітньої, просвітницької, наукової, культурної та соціальної функцій.
- **Модернізація організаційної моделі** — перегляд структури бібліотек, оптимізація діяльності окремих відділів, запровадження проектного та мережевого підходів.
- **Орієнтація на користувача** — розробка послуг відповідно до змін запитів різних категорій користувачів, активне впровадження зворотного зв'язку.
- **Розширення партнерств** — співпраця з навчальними закладами, громадськими організаціями, міжнародними проектами.

У межах цих напрямів особливої уваги заслуговує моделювання діяльності окремих структурних підрозділів бібліотек, зокрема відділів рідкісних і цінних видань. Адже саме ці відділи відповідають за збереження унікального культурного фонду, що становить важливу частину національної пам'яті. Таким чином, аналіз сучасного стану наукових досліджень засвідчує необхідність переходу до нових, гнучких моделей організації бібліотечної діяльності. У цьому контексті діяльнісна модель постає як ефективний інструмент модернізації, що дозволяє адаптувати функціонування бібліотеки до умов інформаційного суспільства, зберігаючи її традиційні цінності та підсилюючи новими технологіями та підходами.

Сучасний науковий дискурс модернізації бібліотек

У вітчизняній і зарубіжній бібліотекознавчій науці поняття «**модернізація бібліотечної установи**» розглядається крізь призму цифровізації, інтеграції інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ), а також через зміну організаційно-управлінської моделі.

Дослідники (В. П. Попик, І. О. Шевченко, С. Г. Кушнарєнко) наголошують, що основним вектором модернізації є перехід від інституції, орієнтованої на збереження фондів, до центру знань, комунікації, навчання та інновацій [Бібліотечний вісник. – 2019. – № 5. – С. 12–17.] . Такий перехід передбачає:

- цифрову трансформацію процесів обслуговування;
- формування електронних ресурсів;
- створення комфортного інтелектуального простору;
- налагодження партнерства з іншими інформаційними, культурними та освітніми структурами.

На міжнародному рівні (IFLA, UNESCO, Library of Congress) активно ведуться дискусії щодо нових парадигм розвитку бібліотек, серед яких: модель відкритого доступу (Open Access), концепція «бібліотеки як третього місця», а також ідея бібліотеки як платформи для lifelong learning.

Основні напрями модернізації бібліотечних установ

Сучасні бібліотеки адаптуються до викликів цифрового середовища через низку модернізаційних підходів:

1. **Інформаційна трансформація** — оцифрування фондів, доступ до електронних ресурсів, розвиток онлайн-сервісів.
2. **Просторово-функціональні зміни** — переобладнання бібліотечних приміщень у коворкінги, медіацентри, хаби.
3. **Зміна форм і методів обслуговування** — впровадження дистанційних послуг, чат-ботів, мобільних застосунків.

4. **Інтеграція в цифрову культуру** — просування бібліотек у соціальних мережах, участь у медіапроєктах, розвиток інформаційної грамотності користувачів.
5. **Переосмислення професійної ролі бібліотекаря** — орієнтація на нові компетенції: цифрова грамотність, комунікативні навички, аналітичне мислення.

Перешкоди та проблеми на шляху модернізації

Попри активні трансформаційні процеси, модернізація бібліотек в Україні має низку проблемних аспектів:

- **Обмежене фінансування** — недостатня матеріально-технічна база, застаріле обладнання.
- **Нерівномірність цифрової інфраструктури** — особливо у сільській місцевості.
- **Кадрові труднощі** — брак кваліфікованих спеціалістів нового типу.
- **Опір змінам** — з боку частини персоналу, що не готовий до інновацій.
- **Низька інтегрованість у глобальні інформаційні мережі** — недостатній обсяг міжнародного співробітництва.

1.2 Джерельна база дослідження

Джерельна база дослідження є важливою основою для аналізу, узагальнення та формування власних висновків щодо функціонування діяльній моделі у бібліотечній практиці. У моїй роботі було використано як теоретичні, так і емпіричні джерела різного характеру, що охоплюють питання бібліотекознавства, історії бібліотек, організації роботи з рідкісними фондами, а також документи конкретного відділу досліджуваної установи.

1. Наукова література з бібліотекознавства і бібліотечної справи.

Серед основних джерел слід виокремити праці українських і зарубіжних дослідників, присвячені теоретичним аспектам діяльності бібліотек у сучасному суспільстві, трансформації їхніх функцій, організації відділів та інноваційним моделям розвитку. Зокрема, використовувалися праці Г. А. Скуратовської, І. В. Шевченко, О. А. Кунанець, Т. В. Сирової, які аналізують сучасні підходи до управління бібліотечними установами та діяльність із рідкісними фондами [*Наукові праці НБУ ім. В. І. Вернадського*. – 2020. – Вип. 61. – С. 35–42.] .

2. Нормативно-правові документи та офіційні матеріали. У роботі застосовано чинні **закони України** («Про бібліотеки і бібліотечну справу», «Про культуру»), **постанови Кабінету Міністрів України**, **накази Міністерства культури України**, методичні рекомендації щодо збереження та обліку рідкісних і цінних документів. Також враховано положення **стратегічних документів розвитку бібліотек** та національних програм цифрової трансформації культури.

3. Матеріали Обласної універсальної наукової бібліотеки ім. Д.І. Чижевського.

Вагомим джерелом є **внутрішня документація бібліотеки**, зокрема:

- річні звіти відділу рідкісних і цінних видань;
- інструкції та посадові обов'язки працівників;
- плани та програми заходів, що проводяться у відділі;
- відомості про фонд рідкісних видань;
- фотоматеріали, публікації у місцевих ЗМІ, що висвітлюють діяльність відділу;
- вебресурси бібліотеки, що репрезентують роботу відділу в онлайн-середовищі.

4. Електронні ресурси та бази даних.

Використано відкриті інформаційні ресурси, що містять фахові публікації, наукові статті, аналітичні матеріали з тематики дослідження, зокрема:

- платформи [Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського](#);
- електронна бібліотека «Ліга: Закон»;
- професійні бібліотечні форуми та блоги;
- наукові статті з платформ Google Scholar, DSpace, ELARTU тощо.

5. Емпіричні матеріали.

У межах дослідження також були зібрані **емпіричні дані**, отримані шляхом:

- **спостереження** за щоденною діяльністю відділу;
- **інтерв'ювання співробітників** відділу;
- **аналізу відгуків користувачів** бібліотеки;
- **анкетування** відвідувачів читальної зали рідкісних і цінних видань.

Таким чином, джерельна база дослідження є комплексною, містить наукову, нормативну, методичну, статистичну та фактичну інформацію, що дозволяє глибоко та об'єктивно дослідити діяльну модель відділу рідкісних і цінних видань як важливого підрозділу сучасної бібліотечної установи.

1.3 Методи дослідження

У процесі написання дипломної роботи було використано комплекс методів наукового дослідження, які забезпечили всебічне вивчення проблеми модернізації бібліотечних установ в умовах інформаційного суспільства. Застосування різних методологічних підходів дало змогу всебічно дослідити предмет дослідження, обґрунтувати висновки та сформулювати практичні рекомендації.

Для досягнення поставленої мети та реалізації завдань дослідження було використано комплекс взаємопов'язаних **загальнонаукових, спеціальних та емпіричних методів**, що забезпечили цілісність і наукову обґрунтованість дослідження діяльній моделі бібліотечного відділу.

- **Аналіз та синтез** — застосовувалися під час опрацювання наукової літератури, нормативно-правової бази, методичних документів та звітності бібліотеки. Аналіз дозволив виокремити основні компоненти діяльній моделі, а синтез — поєднати їх у цілісну концепцію функціонування відділу.
- **Системний підхід** — дозволив розглядати діяльність відділу рідкісних і цінних видань як складну цілісну систему, що взаємодіє з іншими структурними підрозділами бібліотеки, а також із зовнішнім інформаційним і соціокультурним середовищем.
- **Порівняльний метод** — використовувався для зіставлення практики організації роботи відділів рідкісних видань у різних бібліотеках України, а також для виявлення спільних та унікальних ознак діяльності ОУНБ ім. Д.І. Чижевського.
- **Метод контент-аналізу** — застосовувався при вивченні офіційних сайтів бібліотек, інформаційних звітів, публікацій у професійних виданнях та соціальних мережах, що висвітлюють діяльність відділу.
- **Метод інтерв'ювання та опитування** — дав змогу отримати емпіричні дані безпосередньо від співробітників бібліотеки, оцінити їхню думку щодо ефективності існуючої моделі та перспектив удосконалення організації роботи.
- **Метод спостереження** — забезпечив можливість безпосередньо ознайомитися з процесами, що відбуваються у відділі рідкісних і цінних видань, оцінити особливості обслуговування користувачів, ведення документації, форм організації культурно-просвітницьких заходів.

- **Елементи моделювання** — використовувалися для створення узагальненої діяльнійної моделі на основі зібраного фактичного та аналітичного матеріалу.

Застосування комплексу методів дозволило здійснити всебічне дослідження діяльності відділу рідкісних і цінних видань як структурної одиниці сучасної бібліотеки, виявити сильні сторони наявної моделі та обґрунтувати рекомендації щодо її вдосконалення відповідно до вимог інформаційного суспільства.

- **Емпіричні методи:**
- **Огляд наукової літератури та нормативних документів** — дав можливість вивчити існуючі підходи до модернізації бібліотек, проаналізувати законодавчу та нормативно-правову базу, зокрема на рівні України, ЄС та міжнародних організацій (IFLA, UNESCO).
- **Контент-аналіз** — застосовувався для аналізу цифрових проєктів, сайтів бібліотек, соціальних мереж та публікацій у відкритому доступі з метою вивчення практичних форм модернізації.
- **Інтерв'ю (напівструктуроване)** — використовувалося при опитуванні працівників бібліотечної сфери з метою виявлення їхньої думки щодо змін, проблем та ефективності цифрових трансформацій.
- **Спеціальні методи бібліотекознавчого аналізу:**
- **Бібліографічний метод** — допоміг у зборі, систематизації та критичному аналізі наукових джерел з тематики дослідження.
- **Історико-логічний метод** — дав змогу прослідкувати еволюцію моделей розвитку бібліотек, зокрема перехід від традиційної бібліотеки до гібридної, а згодом і до цифрової.
- **Метод порівняльного аналізу** — був використаний для порівняння різних моделей модернізації в контексті європейських і національних бібліотек.

ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ 1

Проблема модернізації бібліотечних установ у контексті інформаційного суспільства є надзвичайно актуальною і потребує системного підходу. Сучасні бібліотеки мають шанс трансформуватися у багатофункціональні інституції, що забезпечують відкритий доступ до знань, підтримують освітні та культурні ініціативи, сприяють цифровій інклюзії населення. Проте для цього потрібна державна підтримка, інституційна гнучкість та стратегічне бачення розвитку. Подальші дослідження повинні бути спрямовані на розробку ефективних моделей управління бібліотечними змінами та формування нової парадигми бібліотекаря в умовах цифрової реальності.

Застосування комплексу загальнонаукових, емпіричних і спеціальних методів дозволило досягти глибини і об'єктивності у висвітленні теми дослідження. Вони забезпечили цілісність та структурованість роботи, допомогли виявити ключові тенденції та проблеми модернізації бібліотечних установ, а також сформулювати обґрунтовані висновки та рекомендації. Обрані методи сприяли підвищенню наукової достовірності дослідження та дали змогу провести якісний аналіз практики функціонування бібліотек у нових соціокультурних умовах.

РОЗДІЛ 2.

АНАЛІЗ ФУНКЦІОНУВАННЯ ДІЯЛЬНІСНОЇ МОДЕЛІ ВІДДІЛУ РІДКІСНИХ І ЦІННИХ ВИДАНЬ ОБЛАСНОЇ УНІВЕРСАЛЬНОЇ НАУКОВОЇ БІБЛІОТЕКИ ІМ. Д.І. ЧИЖЕВСЬКОГО

2.1. Характеристика діяльнійснї моделї вїддїлу рїдкїсних і цїнних видань ОУНБ ім. Д. І. Чижевського

В умовах сучасного інформаційного суспільства відділ рідкісних і цінних видань Обласної універсальної наукової бібліотеки ім. Д. І. Чижевського виконує ключову роль у збереженні національної культурної спадщини та забезпеченні наукової, освітньої й культурної потреби громади. Його діяльність ґрунтується на поєднанні традиційного зберігання фондів та інноваційних форм доступу до цінної інформації. Діяльнійсна модель вїддїлу є складною системою взаємопов'язаних функцій, процесів і стратегій, що забезпечують ефективне функціонування підроздїлу відповідно до його мїсії.

Основні елементи діяльнійснї моделї включають:

- **Організаційно-функційна структура.**
Відділ рідкісних і цінних видань є окремим структурним підрозділом ОУНБ ім. Д. І. Чижевського, що функціонує відповідно до внутрішніх регламентів, посадових інструкцій та стратегічних завдань бібліотеки. У штаті вїддїлу працюють фахівці з бібліотечно-інформаційної справи, які мають відповідну кваліфікацію для роботи з рідкісними документами.
- **Формування та збереження фонду.**
Фонд вїддїлу включає понад 20 тисяч одиниць зберігання, серед яких — унікальні стародруки, прижиттєві видання класиків української та світової літератури, книги з автографами, видання з довідково-енциклопедичної, історико-краєзнавчої та мистецької тематики. Однією з головних функцій є забезпечення належних

умов зберігання документів: підтримка температурного і вологісного режиму, облік, паспортизація та реставрація фонду.

- **Обслуговування користувачів.**

Діяльність відділу зорієнтована на задоволення запитів науковців, студентів, краєзнавців, освітян. Використовується система попереднього замовлення документів, надаються консультації, організовуються тематичні виставки, огляди літератури, бібліографічні довідки.

- **Популяризація фонду.**

Відділ активно впроваджує культурно-просвітницьку діяльність: проводить виставкові проекти, літературні вечори, презентації стародруків, інтерактивні заходи для молоді. Застосовується мультимедійний супровід, створюються віртуальні виставки та цифрові копії документів.

- **Інноваційна діяльність.**

Окрема увага приділяється процесу цифровізації фонду, створенню електронного каталогу, участі у спільних міжбібліотечних проєктах. У перспективі — розширення відкритого доступу до колекцій через онлайн-платформи.

- **Комунікація та співпраця.**

Відділ підтримує партнерські зв'язки з науковими установами, навчальними закладами, музеями, громадськими організаціями. Це сприяє не лише розширенню аудиторії, але й залученню додаткових ресурсів до збереження й популяризації фонду.

- **Документаційне та аналітичне забезпечення.**

Відділ веде систематичну документацію своєї діяльності: звітність, статистику, облік звернень користувачів, анкетування, оцінку ефективності заходів тощо. Це дає змогу аналізувати результати роботи, визначати сильні сторони та напрямки вдосконалення.

Таким чином, діяльнісна модель відділу рідкісних і цінних видань ОУНБ ім. Д. І. Чижевського має комплексний характер і включає як традиційні, так і новітні підходи до організації бібліотечної справи. Вона забезпечує не лише фізичне збереження унікального фонду, а й активне включення культурної спадщини в сучасний науковий, освітній та соціальний контекст.

- активізувати роботу з цифрового просвітництва та онлайн-освіти цієї сфери;
- удосконалити процес аналізу користувацьких потреб та задоволеності сервісами.

2.2. Фонд рідкісних і цінних видань: склад та особливості збереження

Фонд рідкісних і цінних видань Обласної універсальної наукової бібліотеки ім. Д. І. Чижевського є не лише важливим джерелом історичної, культурної та наукової інформації, а й об'єктом особливої уваги з боку фахівців через його унікальний зміст, вік та фізичний стан. Його формування є результатом багаторічної цілеспрямованої діяльності бібліотеки, спрямованої на збереження друкованої спадщини.

Склад фонду. Станом на сьогодні у фонді відділу налічується понад 20 тисяч одиниць зберігання. До його складу входять:

- **Стародруки** — книги, надруковані до 1830 року, які мають виняткову історико-культурну цінність, зокрема кириличні видання XVII–XVIII століть;

Рис.2.2.1
Історико-культурна книга

- **Прижиттєві видання класиків** — книжки, видані за життя авторів, що мають особливу бібліографічну та історико-літературну вагу;
- **Рідкісні краєзнавчі видання** — література, видана на території сучасної Кіровоградщини або про неї, яка є важливим джерелом для краєзнавчих досліджень;
- **Оригінальні періодичні видання XIX – поч. XX ст.** — газети та журнали, які відображають суспільно-політичну, культурну та економічну ситуацію того часу;
- **Книги з автографами** — видання, що містять дарчі надписи видатних діячів культури, письменників, науковців;
- **Мініатюрні та художньо оформлені книги**, які мають не тільки текстову, а й мистецьку цінність.

Острозька Біблія — перше повне видання Біблії церковнослов'янською мовою, надруковане 1581 року в місті Острог (нині — Рівненська область, Україна) визначним українським

першодрукарем **Іваном Федоровим**. [Наша культура і наука, 2006. – 320 с.]

- **Дата видання:** 12 серпня 1581 року.
- **Місце видання:** Острозька друкарня, заснована князем **Костянтином-Василем Острозьким**.
- **Обставини створення:** Видання стало результатом багаторічної роботи науковців, богословів та перекладачів, які працювали в **Острозькій академії** — першому вищому навчальному закладі на території України.
- Містить **усі книги Старого і Нового Заповіту**.
- Переклад здійснено на основі **Септуагінти**, слов'янських рукописів, грецьких і єврейських текстів.
- **Обсяг: 1256 сторінок**.
- Написана **церковнослов'янською мовою** з численними впливами староукраїнської мови.
- Видана великим форматом у **2 стовпці**.
- Шрифт — **кириличний**, складний та декоративний.
- Прикрашена **ініціалами, заставками, гравюрами**.
- Обкладинка часто оздоблювалась сріблом, шкірою, металевими елементами.
- **Основа східнослов'янської біблійної традиції**.
- Використовувалась як зразок для пізніших перекладів і друків Біблії.
- Стала символом **релігійної незалежності** від польсько-католицького впливу та засобом **зміцнення православної ідентичності**.
- Поширювалася в Україні, Білорусі, Московії, Румунії.
- До сьогодні збереглося близько **300 примірників** у різних музеях і бібліотеках світу (українських, польських, російських, європейських).

- Один із примірників зберігається в **Національній бібліотеці України ім. В. І. Вернадського**.
- 2021 року **Острозьку Біблію включено до Національного реєстру ЮНЕСКО «Пам'ять світу»**.
- Це була одна з найдорожчих книг XVI століття у Східній Європі.
- Острозька Біблія активно вивчалась ученими в Російській імперії та Європі.
- Іван Федоров на її виданні збанкрутував, але здобув визнання як один з найбільших просвітителів.

Джерела:

1. Острозька Біблія 1581 року / Нац. бібліотека України ім. В. І. Вернадського.
2. Петров М. І. Іван Федоров та його друкарська діяльність. — К.: Наукова думка, 2019.
3. Козловський С. Біблії в історії українського друкарства. — Львів: Світ, 2021.
4. UNESCO Memory of the World Register – Ostroh Bible, 1581.
5. <https://www.ostrohcastle.com.ua> – Музей книги та друкарства в Острозі.

Фонд формується за принципом вибіркового відбору видань, що відповідають критеріям рідкості, історико-культурної, наукової або мистецької значущості. Джерелами поповнення є надходження з основного фонду, передача з інших бібліотек, дарунки від приватних осіб та благодійників.

Особливості збереження фонду.

З огляду на високу історичну та матеріальну цінність документів, збереження фонду рідкісних і цінних видань є одним із пріоритетних напрямів діяльності відділу. Здійснюються такі заходи:

- **Забезпечення належного мікроклімату:** приміщення фонду обладнане системами контролю температури (16–18°C) та відносної вологості (55–60%), що відповідають санітарно-технічним нормам зберігання стародруків;
- **Обмеження світлового впливу:** природне освітлення мінімізоване, застосовуються джерела світла зі знизеним ультрафіолетовим випромінюванням;
- **Фізичне зберігання:** документи розміщені у спеціальних шафах і контейнерах, що захищають їх від пилу, світла та механічного пошкодження;

Рис.2.2.2 Зберігання стародруків.

- **Облік і паспортизація фонду:** кожна одиниця зберігання має інвентарний номер, опис та електронну картку. Окремо ведеться каталог видань з унікальними ознаками (автографами, екслібрисами, видавничими помилками тощо);

- **Реставраційні та консерваційні заходи:** у разі пошкодження проводиться фахова реставрація видань, а також профілактичні дії із захисту від плісняви, шкідників і фізичного зношення;
- **Цифрове збереження:** оцифрування найцінніших документів дає змогу забезпечити їх збереження, зменшити фізичне використання та надати доступ широкому колу користувачів.

Крім технічних заходів, важливою є також **кадрова підготовка** фахівців відділу, які мають відповідні знання для роботи з фондами підвищеної цінності та відповідальності.

Таким чином, фонд рідкісних і цінних видань ОУНБ ім. Д. І. Чижевського — це не лише важливе джерело наукових досліджень, але й об'єкт багаторівневої системи збереження, яка забезпечує його довговічність та доступність для майбутніх поколінь.

Таким чином, грамотне управління рідкісним фондом передбачає не лише охорону, але й активну популяризацію, цифровізацію та дослідження бібліотечної спадщини, яка є частиною національної пам'яті.

Відділ рідкісних і цінних видань ОУНБ ім. Д. І. Чижевського реалізує діяльнішу модель, орієнтовану на збереження, наукове вивчення та популяризацію унікальних культурних артефактів. Фонд відділу налічує понад 17 000–20 000 одиниць зберігання, серед яких — стародруки Івана Федорова та Петра Мстиславця, рукописи XV–XX століть, колекції прижиттєвих видань, періодика XVIII–XX ст. та твори з автографами видатних діячів [Режим доступу: <https://library.kr.ua/viddil-ridkisnih-i-tsinnih-vidan/>] Ця різноманітність — як за хронологією, так і за типологією — забезпечує комплексні можливості для дослідницької та культурно-просвітницької діяльності.

Активне формування каталожного апарату — алфавітні та систематичні каталоги, картотеки автографів, електронні бази з прижиттєвими та нелегальними виданнями — сприяє доступності фонду й

глибокій аналітиці (library.kr.ua). Діяльність відділу включає цифровізацію (публікація в Цифровій бібліотеці), наукове опрацювання, співпрацю з науковою спільнотою, проведення тематичних заходів — усе це додає активності та актуальності його роботі .

Таким чином, відділ побудував ефективну модель, яка інтегрує всі ключові функції: збереження історико-культурної спадщини, її наукове дослідження, забезпечення відкритого доступу, просвітницьку та міжінституційну взаємодію. Проте для подальшого розвитку доцільно:

- розширити партнерську мережу національних та міжнародних бібліотек;

2.3. Проєкти, виставки та партнерські ініціативи відділу рідкісних і цінних видань ОУНБ ім. Д. І. Чижевського

Одним із ключових напрямів діяльності відділу рідкісних і цінних видань Обласної універсальної наукової бібліотеки ім. Д. І. Чижевського є реалізація культурно-просвітницьких проєктів, організація виставкової діяльності та розвиток партнерських ініціатив. Ці форми роботи сприяють популяризації унікального бібліотечного фонду, залученню громадськості до вивчення історико-культурної спадщини та активізації міжінституційної співпраці.

Культурно-просвітницькі проєкти.

Протягом останніх років відділ реалізував низку важливих культурних ініціатив:

- **«Книга з історією»** — проєкт, присвячений вивченню та презентації книг із незвичайною долею: автографами, екслібрисами, позначками власників. У межах ініціативи проводились тематичні зустрічі, онлайн-публікації та виставки.

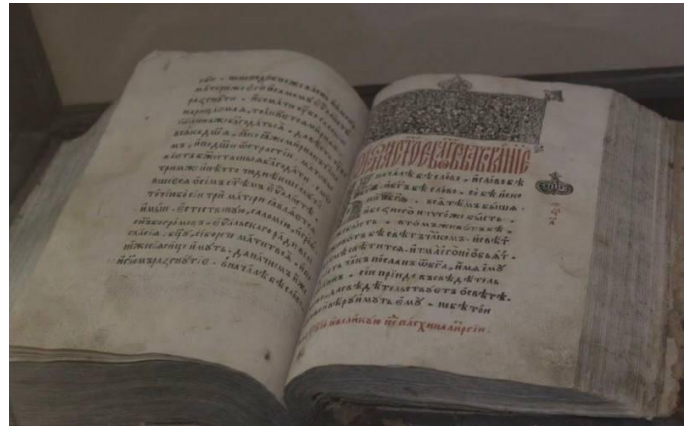

Рис.2.3.1 Унікальні рідкісні видання XVI-XX століття: рукописи, стародруки.

- **«Відкриваючи стародрук»** — серія популяризаційних заходів, спрямованих на ознайомлення читачів зі стародруками, особливостями шрифтів, мови, оформлення, тематики стародавніх видань.
- **«Бібліотека: спадщина і майбутнє»** — інноваційний проєкт, у межах якого здійснюється цифровізація рідкісних видань для створення онлайн-доступу до найцінніших ресурсів.

Виставкова діяльність

Виставки — одна з найефективніших форм популяризації фонду відділу. Тематичні експозиції регулярно організуються як у стінах бібліотеки, так і у партнерських установах. Серед них:

- **«Скарби духовної спадщини»** — виставка стародруків та рідкісних книг XVI–XIX століть;
- **«Історія в книзі – книга в історії»** — огляд прижиттєвих видань українських письменників;

- «Кіровоградщина в рідкісному друці» — виставка красназавчих джерел з фонду відділу;
- «Книжкові дари» — експозиція, присвячена виданням із дарчими написами видатних особистостей;
- **Віртуальні виставки** — розміщуються на офіційному сайті бібліотеки, супроводжуються цифровими копіями титульних аркушів, анотаціями, відеоекскурсіями.

Рис. 2.3.2 Виставка старих книг

Партнерські ініціативи

Відділ активно співпрацює з низкою партнерів для реалізації спільних освітньо-культурних програм:

- **Науково-дослідні установи та університети** — проведення круглих столів, науково-практичних конференцій, студентських практик і стажувань.
- **Музеї та архіви Кіровоградщини** — участь у виставках, обмінах матеріалами, реалізації спільних культурологічних ініціатив.

- **Громадські організації та культурні центри** — організація літературно-мистецьких вечорів, презентацій книг, краєзнавчих експедицій, підтримка проєктів з вивчення історії регіону.
- **Міжнародна співпраця** — обмін інформацією та цифровими копіями з бібліотеками та інституціями інших країн, що сприяє промоції української культурної спадщини на глобальному рівні.

Проєктна діяльність та партнерські програми не лише розширюють горизонти бібліотечної роботи, а й дозволяють залучати додаткові ресурси, впроваджувати інновації та розвивати бібліотеку як відкритий культурний простір. Саме ці напрями формують сучасне обличчя діяльнісної моделі відділу, наближаючи його до світових стандартів у сфері збереження та поширення культурної спадщини.

2.4. Інноваційні підходи в роботі з рідкісними фондами

У сучасному інформаційному суспільстві робота з рідкісними і цінними фондами бібліотек зазнає суттєвих трансформацій. Традиційні форми зберігання й обслуговування користувачів доповнюються інноваційними підходами, що сприяють підвищенню доступності, безпеки, наукової та культурної цінності бібліотечних ресурсів. Відділ рідкісних і цінних видань ОУНБ ім. Д. І. Чижевського також активно впроваджує новітні практики в своїй діяльності, адаптуючи світовий досвід до локального контексту.

1. Цифровізація фондів

Одним із ключових інноваційних напрямів є оцифрування рідкісних видань. У бібліотеці реалізується програма з формування електронного архіву, що включає:

- **Сканування стародруків та рідкісних книг** з подальшим розміщенням на електронних платформах;

Рис.2.4.1 Сканування стародруків

- **Створення метаданих** (електронні описи, ключові слова, бібліографічні покажчики);
- **Розміщення цифрових копій у відкритому доступі** на офіційному сайті бібліотеки або в партнерських базах даних.

Цифровізація дозволяє зберегти фізичний стан оригіналів, мінімізувати їх використання, а також зробити унікальні ресурси доступними для ширшого кола дослідників.

2. Віртуальні виставки та інтерактивні ресурси

Для популяризації фонду використовуються сучасні мультимедійні формати:

- **Віртуальні виставки**, які включають скан-копії обкладинок, уривки текстів, аудіосупровід, відеокоментарі фахівців;
- **Інтерактивні мапи** стародруків за місцем друку, що дозволяють дослідникам здійснювати географічний аналіз джерел;
- **Цифрові виставкові каталоги**, доступні в PDF- та веб-форматах, із QR-кодами для швидкого доступу до повних текстів.

3. Використання технологій доповненої реальності (AR) і QR-кодування

В окремих проєктах бібліотеки тестується застосування інноваційних технологій:

- **QR-коди на експонатах виставок**, які відкривають додаткову інформацію, відео або цифрову копію видання;
- **Доповнена реальність**, яка дозволяє "оживити" книгу — побачити 3D-модель обкладинки, карту старовинного міста, інтерактивну гравюру.

Ці технології сприяють активному залученню молодшої аудиторії та стимулюють інтерес до історико-культурної спадщини.

4. Наукові та освітні платформи

Інноваційним є й розвиток просвітницької функції відділу:

- **Онлайн-лекції, подкасти, відеоуроки** про рідкісні видання, що створюються у партнерстві з науковцями;
- **Освітні вебквести**, в яких учасники проходять шлях знайомства з книгами за сценарієм гри;
- **Інтеграція фондів у навчальні курси** університетів (напр., у модулях з історії книги, бібліотекознавства, культурології).

5. Соціальні мережі як платформа для цифрової популяризації

Використання Facebook, Instagram та YouTube стало ефективним засобом для демонстрації рідкісних книг у неформальному форматі. Такі рубрики, як «*Книга тижня*», «*Цікавий автограф*» або «*Мовчазні свідки історії*» отримують сотні переглядів і активно поширюються користувачами.

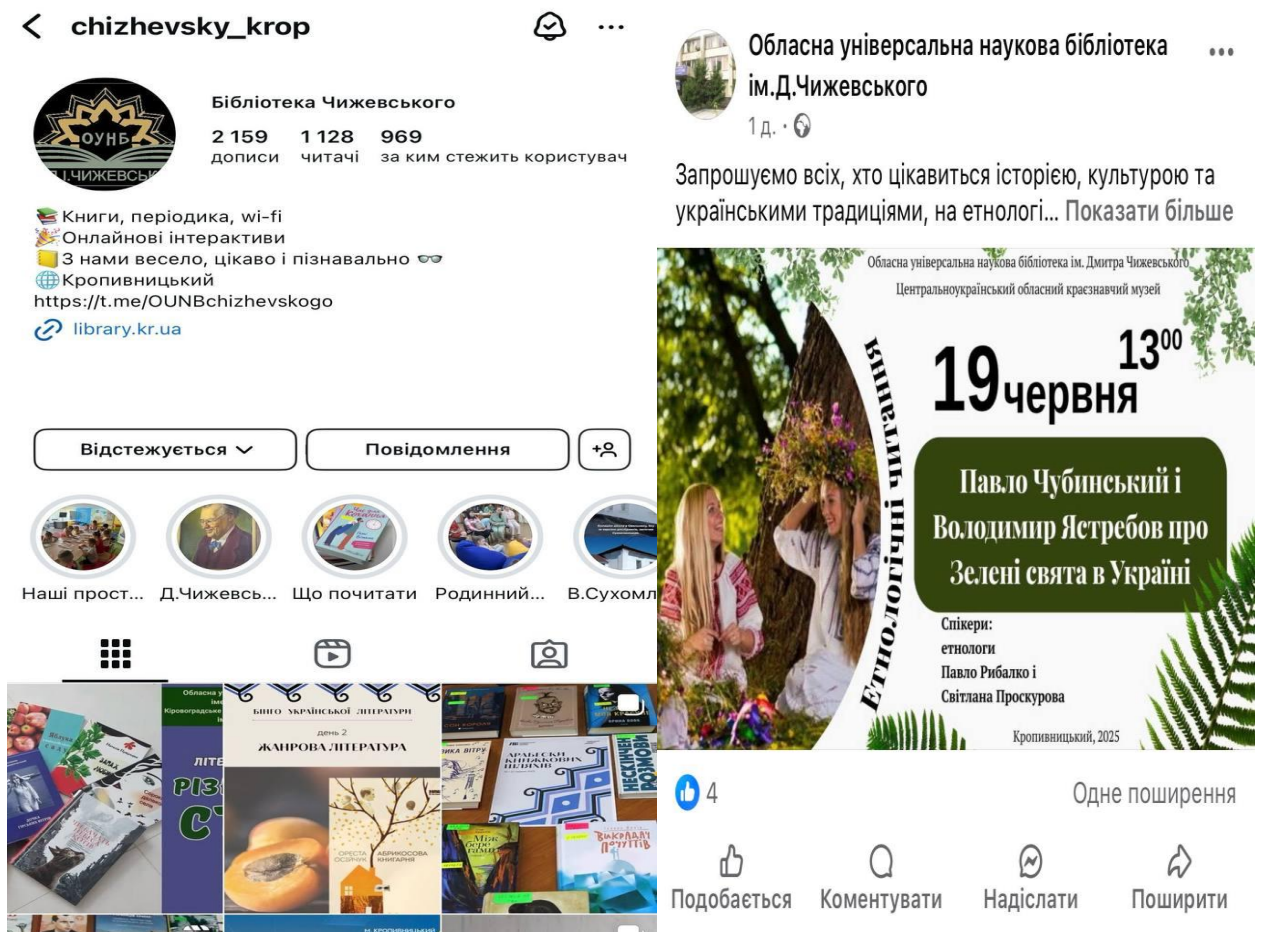

Рис.2.4.2 Соціальні мережі бібліотеки Д.І. Чижевського

ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ 1

У сучасних умовах цифровізації та зміни інформаційних потреб користувачів інноваційні підходи в роботі з рідкісними фондами набувають особливої ваги. Традиційна охоронна функція бібліотеки доповнюється новими напрямками — цифровим збереженням, мультимедійною презентацією, інтерактивними формами популяризації, дистанційним доступом до унікальних ресурсів.

Серед ефективних інноваційних практик можна виділити:

- **оцифрування стародруків** та створення електронних колекцій;
- **інтеграцію до національних і міжнародних електронних платформ** (наприклад, через участь у проєктах "Цифрова бібліотека", Europeana, UDC);

- використання QR-кодів, 3D-візуалізацій, віртуальних виставок;
- інформаційну розкрутку через соціальні мережі, сайти, блоги;
- інноваційні освітні формати — квести, інтерактивні лекції, майстер-класи для молоді та дослідників.

Такі підходи не лише підвищують рівень доступності та зручності користування фондами, а й створюють умови для міждисциплінарного дослідження документів, формування нової наукової інфраструктури, розвитку бібліотеки як культурно-освітнього середовища.

Водночас запровадження інновацій потребує належної технічної бази, кадрової підготовки, підтримки з боку держави та партнерських установ. Тільки поєднання сучасних технологій і відповідального ставлення до збереження культурної спадщини дозволить бібліотекам ефективно виконувати свою місію у XXI столітті.

Проектна та виставкова діяльність відділу рідкісних і цінних видань ОУНБ ім. Д. І. Чижевського відіграє важливу роль у популяризації книжкової спадщини, залученні громади до культурного діалогу та актуалізації історичної пам'яті.[Режим доступу: <https://library.kr.ua/viddil-ridkisnih-i-tsinnih-vidan/>] На основі проведеного аналізу можна констатувати, що відділ активно реалізує як внутрішні, так і партнерські ініціативи, які охоплюють виставкові проекти, просвітницькі заходи, інтерактивні формати презентацій колекцій, краєзнавчі дослідження, онлайн-виставки.

Серед найбільш помітних форм діяльності — виставки до ювілеїв українських письменників, проекти, присвячені історії українського друкарства, показ рідкісних документів з автографами, а також участь у всеукраїнських та міжнародних ініціативах, таких як Тиждень відкритого доступу, Міжнародний день дарування книг тощо.

Партнерські зв'язки з науковими, культурними, освітніми установами (наприклад, Центральноукраїнським національним технічним

університетом, музеями, архівами, громадськими організаціями) дозволяють формувати спільні заходи, спрямовані на формування інформаційної культури та збереження нематеріальної культурної спадщини.

Таким чином, проєктна діяльність відділу виходить за межі збереження фонду й перетворює бібліотеку на динамічний культурний центр, що сприяє підвищенню суспільної цінності бібліотечної установи та розширенню її комунікаційного потенціалу.

Фонд рідкісних і цінних видань є унікальним складником бібліотечного ресурсу, що має не лише наукову, а й велику культурну, історичну та мистецьку цінність. На прикладі відділу рідкісних і цінних видань ОУНБ ім. Д. І. Чижевського можна простежити, як формується цілісна колекція, що охоплює книги XV–XX століть, стародруки, прижиттєві видання українських класиків, приватні архіви та автографи. [ ]

РОЗДІЛ 3.

ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ СУЧАСНОЇ НАУКОВОЇ БІБЛІОТЕКИ

3.1 Актуальні питання модернізації наукової бібліотеки в соціокультурному публічному просторі

У сучасних умовах наукова бібліотека вже не обмежується лише збереженням та наданням доступу до інформаційних ресурсів. Вона трансформується в багатофункціональний соціокультурний центр, відкритий до змін, інтеграції новітніх технологій і глибокої взаємодії з громадою. Модернізація наукових бібліотек, зокрема таких як Обласна універсальна наукова бібліотека ім. Д. І. Чижевського, є відповіддю на виклики цифрової епохи та запит суспільства на інноваційні, гнучкі й відкриті форми культурної комунікації.

1. Зміна ролі бібліотеки в суспільстві

Сучасна бібліотека постає як публічний простір для:

- наукових і освітніх ініціатив,
- культурних подій,
- комунікації громадянського суспільства.

Вона більше не є лише місцем збереження знань, а стає платформою для створення нових знань, міждисциплінарного діалогу, міжкультурної взаємодії.

2. Просторова та концептуальна трансформація

Наукова бібліотека модернізується на рівні інфраструктури:

- створюються **креативні зони** (коворкінги, медіастудії, виставкові простори),
- оновлюється **дизайн приміщень** з урахуванням потреб людей з інвалідністю та молоді,

- розширюється **мобільний** доступ до ресурсів (електронні сервіси, Wi-Fi, мобільні додатки).

Ці зміни формують комфортне, інклюзивне середовище для відвідувачів різних вікових та соціальних груп.

3. Інформаційно-комунікаційна модернізація

В умовах цифрової трансформації бібліотеки інтегрують нові підходи:

- розвиток **електронних каталогів і баз даних**;
- формування **цифрових колекцій**, зокрема фондів рідкісних видань;
- впровадження **віддаленого обслуговування** користувачів через вебсайти, месенджери, мобільні платформи;
- використання **соціальних мереж як каналу інформаційної взаємодії**.

Це дозволяє значно розширити аудиторію бібліотеки та зробити доступ до її ресурсів гнучким і персоналізованим.

4. Розширення партнерських і міжсекторальних зв'язків

Модернізована бібліотека активно взаємодіє з:

- освітніми установами,
- музеями, архівами, театрами,
- культурними фондами, неурядовими організаціями,
- медіа та IT-сектором.

Такі партнерства сприяють реалізації спільних культурних проєктів, наукових досліджень, створенню мультимедійних продуктів і нових освітніх форматів (вебінари, воркшопи, лекторії тощо).

5. Людиноцентричний підхід у стратегічному розвитку

Модернізація бібліотеки неможлива без урахування потреб користувача. Вона базується на принципах:

- відкритості,

- доступності,
- інноваційності,
- сервісності.

У фокусі – створення середовища, в якому комфортно не лише здобувати знання, а й творити, спілкуватися, знаходити однодумців.

3.2 Проблеми та перспективи розвитку відділу рідкісних і цінних видань ОУНБ ім. Д. І. Чижевського

Відділ рідкісних і цінних видань Обласної універсальної наукової бібліотеки ім. Д. І. Чижевського є унікальним культурним осередком, який виконує важливу функцію збереження національної книжкової спадщини, підтримує наукову, просвітницьку та виставкову діяльність. Водночас функціонування такого підрозділу в умовах динамічного розвитку інформаційного суспільства стикається з низкою викликів, які зумовлюють потребу в переосмисленні стратегій розвитку та модернізації.

Актуальні проблеми функціонування відділу

1. Обмежене фінансування

- Недостатнє матеріально-технічне забезпечення;
- Обмежені можливості для системного оцифрування фонду;
- Відсутність новітнього обладнання для зберігання й консервації видань.

2. Фізичне старіння фондів

- Частина документів потребує реставрації;
- Погіршення умов зберігання через застаріле обладнання;
- Відсутність відповідної мікрокліматичної техніки.

3. Кадрові виклики

- Брак фахівців з вузькою спеціалізацією в галузі бібліографії, реставрації, стародруків;
- Потреба в підвищенні кваліфікації працівників щодо цифрових технологій.

4. Низька обізнаність громадськості про фонд

- Недостатній рівень популяризації рідкісного фонду серед молоді та освітніх закладів;
- Обмежене представлення фонду у цифровому середовищі (соцмережі, віртуальні виставки, онлайн-каталоги).

Перспективи розвитку відділу

1. Цифрова трансформація діяльності

- Продовження оцифрування фонду рідкісних видань;
- Створення інтерактивного електронного каталогу з відкритим доступом;
- Розробка віртуальних виставок, 3D-турів, тематичних мультимедійних проєктів.

2. Партнерська діяльність і грантові програми

- Залучення до співпраці університетів, музеїв, архівів, громадських організацій;
- Участь у національних та міжнародних грантових програмах (напр., УКФ, Erasmus+, Програма ЄС «Креативна Європа»);
- Обмін досвідом і ресурсами з іншими бібліотеками України.

3. Кадрове оновлення та навчання

- Організація спеціалізованих тренінгів, семінарів для працівників;
- Залучення молодих спеціалістів через стажування, волонтерські програми;

- Менторські програми між досвідченими бібліотекарями та студентами-фахівцями.

4. Соціокультурна модернізація

- Розвиток освітніх, інтерактивних та культурних форматів (квести, зустрічі, лекції);
- Створення «клубу поціновувачів стародруків» як платформи для активного залучення громадськості;
- Відкриття мультимедійного залу для презентації книжкових історій.

5. Покращення умов зберігання

- Оснащення відділу сучасними кліматичними установками;
- Впровадження системи моніторингу температурно-вологісного режиму;
- Встановлення нових зберігальних меблів, виготовлених за спеціальними стандартами.

Проблема	Шляхи вирішення
1. Недостатнє фінансування	– Участь у державних та міжнародних грантових програмах– Співпраця з меценатами, благодійними фондами
2. Відсутність сучасного обладнання	– Поетапне оновлення технічної бази– Партнерські проєкти з технічними закладами
3. Старіння документів фонду	– Проведення експертизи та консервації документів– Впровадження мікрокліматичного контролю
4. Недостатня цифровізація	– Оцифрування фонду– Створення онлайн-каталогу та віртуальних виставок
5. Низька поінформованість громади	– Проведення рекламних кампаній у соцмережах– Організація відкритих заходів, екскурсій, лекцій
6. Кадровий дефіцит	– Залучення студентів на практику– Підвищення кваліфікації працівників– Мотиваційні програми для молоді

S (Strengths) – Сильні сторони

W (Weaknesses) – Слабкі сторони

S (Strengths) – Сильні сторони

– Унікальний фонд рідкісних і цінних видань–
Високий фаховий рівень окремих
співробітників– Наявність власних виставкових
традицій– Досвід участі в культурних проєктах

O (Opportunities) – Можливості

– Участь у грантових і партнерських проєктах–
Розвиток цифрових сервісів і популяризація
фонду– Впровадження інноваційних форм
просвітництва– Можливість залучення молодих
спеціалістів

W (Weaknesses) – Слабкі сторони

– Обмежене фінансування– Застаріле
технічне обладнання– Часткова відсутність
електронного каталогу– Вузкий доступ до
фонду онлайн

T (Threats) – Загрози

– Подальше старіння фонду без належної
реставрації– Зниження інтересу до
друкованих джерел– Кадрове виснаження–
Низький рівень обізнаності громадськості
про відділ

3.3 Рекомендації щодо удосконалення діяльності відділу рідкісних і цінних видань ОУНБ ім. Д. І. Чижевського

На основі проведеного дослідження та аналізу функціонування діяльнісної моделі відділу рідкісних і цінних видань, сформульовано низку рекомендацій, реалізація яких дозволить оптимізувати роботу підрозділу, модернізувати його діяльність та активізувати участь у соціокультурному просторі регіону.

1. Підвищення ефективності збереження фонду

- Оснастити відділ сучасним обладнанням для підтримки належного мікроклімату (системи кондиціонування, зволожувачі, температурні датчики).
- Забезпечити поступову реставрацію та консервацію особливо цінних документів.
- Впровадити електронний облік збереження та оцінки фізичного стану фонду.

2. Активізація цифрової трансформації

- Створити відкриту електронну базу даних рідкісних і цінних видань з фото- та скан-матеріалами.

Книга	Інвентарний номер	Видано читачу	Формуляр	Дата з	Дата до	Дата повернення факт	Видано в читальний зал
Microsoft Office 2007	2310	Андрійченко Андрій Миколайович / Бібліотека Кіровоградського ЦПП	005	14.09.2011	18.09.2011	13.10.2011	-
Адаптація соціальної політики та трудового законодавства України	2140/2	Бондаренко Катерина Іванівна / Бібліотека Кіровоградського ЦПП	007	12.09.2011	20.09.2011	18.11.2011	-
Адаптація соціальної політики та трудового законодавства України	2140/3	Зелінський Сергій Едуардович / Бібліотека Кіровоградського ЦПП	001	13.09.2011	20.09.2011	20.09.2011	-
Актуальні проблеми нового антикорупційного законодавства в Україні	1321	Зелінський Сергій Едуардович / Бібліотека Кіровоградського ЦПП	001	07.09.2012	26.10.2012	01.01.1000	-
Аналіз політики. Посібник для викладача	2277/2	Скороход Наталя Михайлівна / Бібліотека Кіровоградського ЦПП	012	13.09.2011	28.09.2011	10.10.2011	-
Аналіз політики. Навчальний посібник	2278/5	Скороход Наталя Михайлівна / Бібліотека Кіровоградського ЦПП	012	13.09.2011	30.10.2011		-
Аналіз регуляторного впливу. Навчальний посібник	2274/5	Скороход Наталя Михайлівна / Бібліотека Кіровоградського ЦПП	012	13.09.2011	28.09.2011	10.10.2011	-
Аналіз регуляторного впливу. Посібник для викладача	2273/1	Скороход Наталя Михайлівна / Бібліотека Кіровоградського ЦПП	012	13.09.2011	13.10.2011		-
Візуалізація інформації: психологічні та організаційні аспекти	1045	Зелінський Сергій Едуардович / Бібліотека Кіровоградського ЦПП	001	21.10.2011	16.12.2011	07.02.2012	-
Економічний розвиток і державна політика. Практикум. Випуск 4. Е	1184	Зінченко Олег Вікторович / Бібліотека Кіровоградського ЦПП	003	30.03.2023	31.03.2023	30.03.2023	-

Рис. 3.2.1 Система електронного каталогу. Сторінка з переліком видачі книг

- Розробити платформу віртуальних виставок, інтерактивних каталогів і тематичних презентацій.
  - Впровадити систему QR-кодів у виставковій діяльності для розширення доступу до електронної інформації.
3. Розвиток освітньо-просвітницької та виставкової діяльності
- Запровадити регулярні заходи для молоді, школярів і студентів (лекції, екскурсії, творчі майстер-класи).
  - Організувати цикли авторських виставок на основі фонду, що висвітлюють окремі історичні теми або постаті.
  - Залучати до участі в культурних ініціативах краєзнавців, митців, музейників.
4. Розширення партнерських зв'язків
- Укласти угоди про співпрацю з вищими навчальними закладами (філологи, історики, культурологи).

- Залучати громадські організації до популяризації спадщини та спільного проведення заходів.
- Розробити спільні проекти з архівами та музеями Кіровоградщини.

5. Кадрове оновлення та підвищення кваліфікації

- Залучати молодих фахівців на базі стажування або волонтерських програм.
- Організувати для персоналу курси з цифрових технологій, роботи з фондом, сучасного бібліотечного менеджменту.
- Упровадити наставницькі програми для нових працівників на основі досвіду провідних бібліотекарів.

6. Залучення додаткових ресурсів

- Розробити план участі у грантових конкурсах (Український культурний фонд, програми ЄС, благодійні фонди).
- Створити фонд підтримки відділу, орієнтований на благодійні внески та меценатство.
- Визначити перелік першочергових потреб для формування бюджету розвитку відділу.

ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ 3

Удосконалення діяльності відділу рідкісних і цінних видань ОУНБ ім. Д. І. Чижевського є важливим стратегічним кроком до збереження та ефективного використання національної культурної спадщини. Зважаючи на зростання ролі бібліотек як відкритих публічних і наукових просторів, запропоновані рекомендації спрямовані на підвищення функціональної результативності, доступності фондів та іміджу установи в сучасному інформаційному середовищі.

Найбільш актуальними напрямками удосконалення є:

- **інтенсифікація процесів цифровізації** та створення публічних онлайн-колекцій;
- **зміцнення матеріально-технічної бази** (обладнання для зберігання та сканування, сучасне програмне забезпечення);
- **професійний розвиток фахівців** через участь у тренінгах, стажуваннях, професійних мережах;
- **розширення партнерської взаємодії** з архівами, музеями, університетами, громадськими організаціями;
- **активізація науково-дослідної діяльності** на базі фонду та залучення студентської й дослідницької аудиторії;
- **впровадження інтерактивних форм популяризації:** онлайн-виставок, лекцій, блогів, тематичних днів у бібліотеці.

Таким чином, системна модернізація діяльності відділу передбачає не лише технологічне оновлення, а й зміни у філософії управління культурними ресурсами. Вона має ґрунтуватися на балансі між традиційною охоронною функцією та сучасною відкритістю, науковістю й комунікативністю бібліотеки як культурного інституту. Реалізація цих рекомендацій сприятиме посиленню ролі бібліотеки як центру історичної пам'яті, просвіти та наукового пошуку.

Модернізація наукових бібліотек у сучасному соціокультурному публічному просторі є об'єктивною необхідністю, зумовленою трансформацією інформаційного суспільства, зростанням ролі цифрових технологій, а також зміною комунікативних і культурних потреб користувачів.

Сучасна бібліотека вже не є лише сховищем документів — вона перетворюється на **мультимедійний, комунікаційний та освітній центр**, відкритий для найрізноманітніших цільових груп. Саме тому модернізаційні процеси мають охоплювати:

- **цифрову трансформацію** (оцифрування фондів, онлайн-сервіси, хмарні платформи),
- **реорганізацію бібліотечного простору** (створення відкритих читальних залів, зон для спільної роботи, хабів),
- **зміну форм взаємодії з аудиторією** (подкасти, вебінари, інтерактивні події),
- **переосмислення ролі бібліотекаря** як медіатора, інфоментора та комунікатора.

Актуальними є також питання **соціальної інклюзії**, міжвідомчого партнерства, залучення молоді, підтримки локальної культурної ідентичності, інтеграції в глобальний науково-інформаційний простір.

Модернізація наукової бібліотеки у публічному контексті — це не лише оновлення форм, а й **переосмислення сутності бібліотеки як культурного явища**, здатного впливати на розвиток громади, освіти, науки, культури.

Відділ рідкісних і цінних видань ОУНБ ім. Д. І. Чижевського виконує важливу місію — збереження, наукове опрацювання та популяризація документальної спадщини, що має виняткову історико-культурну цінність. Водночас аналіз функціонування відділу виявив низку актуальних **проблем**, які потребують системного вирішення. [Електронний ресурс] // ОУНБ ім. Д. І. Чижевського. – Режим доступу: <https://library.kr.ua/viddil-ridkisnih-i-tsinnih-vidan/>]

Серед основних викликів:

- **обмежене фінансування** на потреби реставрації, оцифрування та належного зберігання фонду;
- **недостатнє кадрове забезпечення**, зокрема вузькопрофільними фахівцями — реставраторами, бібліографами, спеціалістами з цифрових технологій;

- **потреба в оновленні матеріально-технічної бази** (спеціалізовані стелажі, сканери, архівні матеріали);

- **низький рівень доступу до фонду в онлайн-форматі**, що обмежує його використання науковою спільнотою.

Попри ці труднощі, відділ має значний **потенціал розвитку**.

Перспективними напрямками є:

- **активна оцифровка фонду** та створення електронної колекції з відкритим доступом;

- **розширення партнерських ініціатив** із науковими установами, музеями, архівами;

- **участь у грантових і державних програмах** для збереження культурної спадщини;

- **популяризація фонду через виставки, публічні лекції, онлайн-ресурси**;

- **підвищення кваліфікації персоналу** та залучення молодих фахівців.

Отже, майбутнє відділу рідкісних і цінних видань значною мірою залежить від поєднання державної підтримки, міжінституційного співробітництва та внутрішньої ініціативності колективу. Своєчасне реагування на виклики модернізації дозволить не лише зберегти унікальні фонди, а й перетворити їх на потужний інструмент наукового, культурного й освітнього розвитку регіону та країни в цілому.

ВИСНОВКИ

У сучасному інформаційному суспільстві бібліотеки перестають бути лише книгосховищами – вони перетворюються на багатофункціональні культурно-освітні центри, здатні адаптуватися до нових вимог, запитів і технологій. У такому контексті особливої актуальності набуває діяльнісний підхід до організації роботи бібліотечних структур. Вивчення діяльнісної моделі відділу рідкісних і цінних видань ОУНБ ім. Д.І. Чижевського дозволило осмислити нові можливості організації роботи в бібліотечній справі на основі поєднання традиційного досвіду й сучасних технологічних і комунікаційних рішень.

Відділ рідкісних і цінних видань цієї бібліотеки виконує стратегічно важливу функцію збереження національної друкованої спадщини. Його фонд — це джерело цінної історичної, культурної, наукової інформації, яка становить інтерес не лише для дослідників, а й для широкої громадськості. Проведений аналіз підтвердив, що відділ активно функціонує як окремий бібліотечний підрозділ із чітко окресленими завданнями, структурою, напрямками роботи.

У результаті дослідження встановлено, що діяльнісна модель у бібліотечній справі — це не лише організаційний інструмент, а й концептуальна основа для прийняття рішень, формування стратегій, розвитку інноваційних практик. Ця модель дозволяє побачити роботу бібліотечного підрозділу як цілісну систему, орієнтовану на досягнення результатів через взаємодію з користувачем, колегами, громадою, інформаційними платформами. Зібрані емпіричні матеріали, спостереження за роботою відділу, бесіди з працівниками дозволили всебічно оцінити ефективність діяльності, визначити сильні сторони та виявити існуючі проблеми. Серед ключових викликів – обмежене фінансування, відсутність належної технічної бази для збереження стародруків, недостатній рівень цифровізації фондів, обмежена участь у

зовнішніх проєктах та грантах. Ці проблеми гальмують можливості розвитку відділу та зменшують його видимість у загальнокультурному просторі регіону. Водночас, відділ має високий потенціал для вдосконалення діяльності за умов стратегічного переосмислення напрямів розвитку. Сформульовані у дипломній роботі **рекомендації** охоплюють такі пріоритети, як:

- цифрова трансформація (оцифрування фондів, створення електронного каталогу, віртуальних виставок);
- зміцнення партнерських зв'язків із науковими та освітніми установами;
- залучення молоді, впровадження нових форматів популяризації книжкової спадщини;
- модернізація умов зберігання документів;
- активне залучення до культурних, просвітницьких і наукових ініціатив на місцевому й національному рівні.

Практичне значення кваліфікаційної роботи полягає у можливості використання її результатів для оптимізації роботи не лише відділу рідкісних і цінних видань ОУНБ ім. Д.І. Чижевського, а й аналогічних підрозділів інших бібліотек України. Запропоновані підходи можуть стати основою для розробки нових моделей управління бібліотечними процесами, орієнтованих на ефективність, сталий розвиток та інновації.

Таким чином, проведене дослідження підтвердило глибоку актуальність діяльнісного підходу у сфері бібліотечної практики, особливо у роботі з унікальними фондами, що потребують не лише фізичного збереження, а й змістовної переінтерпретації, активного включення в сучасний соціокультурний дискурс. Успішна реалізація такої моделі дає змогу бібліотекам не лише зберігати минуле, а й впевнено формувати своє місце в майбутньому.

Список використаних джерел та літератури

1. Барабаш С. О. Інформаційне суспільство: теоретичні аспекти // *Вісник Книжкової палати*. – 2020. – № 6. – С. 21–25.
2. Безпалько В. О. Бібліотека як комунікативний центр суспільства // *Бібліотечний вісник*. – 2019. – № 3. – С. 34–39.
3. Відділ рідкісних і цінних видань [Електронний ресурс] // ОУНБ ім. Д. І. Чижевського. – Режим доступу: <https://library.kr.ua/viddil-ridkisnih-i-tsinnih-vidan/>
4. Горащук В. І. Стан збереження рідкісних фондів бібліотек України // *Наукові праці НБУВ*. – 2021. – Вип. 74. – С. 45–52.
5. Державна цільова програма збереження бібліотечних фондів на 2021–2025 роки. – Режим доступу: <https://mincult.kmu.gov.ua/>
6. Виставки та культурні проекти відділу рідкісних і цінних видань [Електронний ресурс] // ОУНБ ім. Д. І. Чижевського. – Режим доступу: <https://library.kr.ua/viddil-ridkisnih-i-tsinnih-vidan/>
7. Жук Н. М. Електронні ресурси у роботі бібліотек з рідкісними фондами // *Бібліотечний форум*. – 2022. – № 2. – С. 17–22.
8. Ісаєва О. О. Інноваційні стратегії розвитку бібліотек у ХХІ столітті. – Одеса: Астропринт, 2021. – 176 с.
9. Кисельова Л. І. Книга як об'єкт історико-культурного дослідження. – Київ: Наукова думка, 2018. – 198 с.
10. Кушнарєнко С.Г. **Бібліотека як центр комунікації, знань і культури в інформаційному суспільстві** // *Бібліотечний вісник*. – 2019. – № 5. – С. 12–17.
11. Концепція розвитку бібліотечної справи в Україні до 2025 року // *Офіційний вісник України*. – 2020. – № 54. – С. 63–70.
12. Купчишина Д. Спостереження за роботою відділу рідкісних видань ОУНБ ім. Д.І. Чижевського. – Власний архів. – 2024.
13. Левченко В. М. Бібліотечна справа в інформаційному суспільстві. – Львів: Світ, 2018. – 288 с.
14. Лисенко І. М. Виставкова діяльність як форма бібліотечного маркетингу // *Бібліотечний світ*. – 2022. – № 3. – С. 11–15.

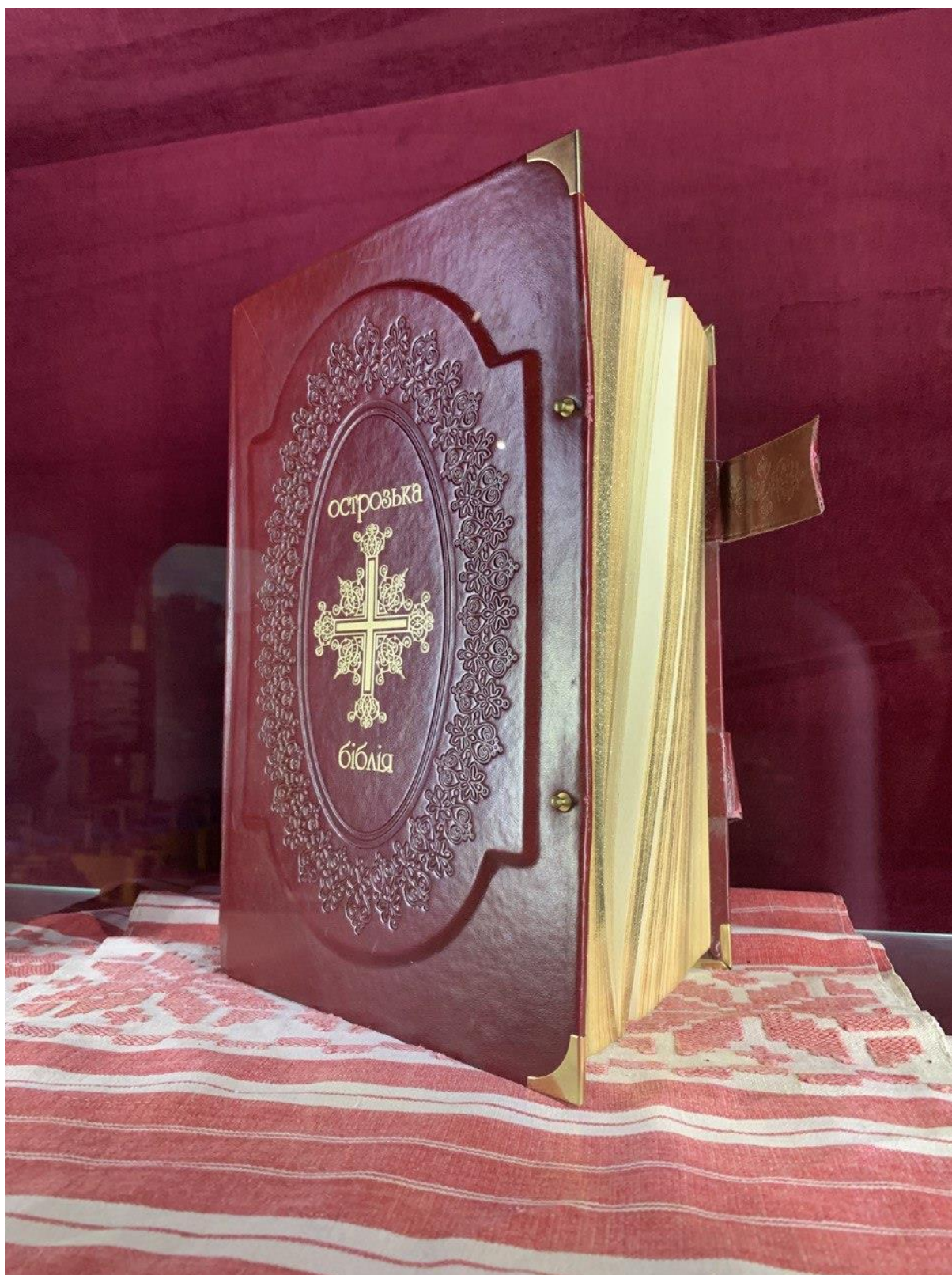
15. Маркова С. В. Менеджмент бібліотеки. – Київ: Ліра-К, 2021. – 204 с.
16. Мараєва Т. Інформаційна культура в умовах цифровізації бібліотек // *Бібліотечна планета*. – 2022. – № 2. – С. 28–33.
17. Костенко М.О. Системний підхід до аналізу функцій сучасної бібліотеки // *Наукові записки Національного університету «Острозька академія»*. Серія: Культурологія. – 2021. – Вип. 22. – С. 72–76.
18. Національна бібліотека України ім. В. І. Вернадського. Рідкісні видання: електронний каталог. – Режим доступу: <http://www.nbuv.gov.ua/>
19. ОУНБ ім. Д. І. Чижевського: офіційний сайт. – Режим доступу: <https://library.kr.ua/>
20. Шевченко І. В. Організація управлінської діяльності в бібліотеках в умовах цифрової трансформації // *Наукові праці НБУ ім. В. І. Вернадського*. – 2020. – Вип. 61. – С. 35–42.
21. Пархоменко О. Публічні бібліотеки в контексті цифрових трансформацій // *Культура і життя*. – 2023. – № 5. – С. 4–9.
22. Савенко Л. М. Бібліотека як соціокультурний простір: нові моделі функціонування // *Бібліотечна планета*. – 2021. – № 1. – С. 7–11.
23. Савченко Т. Роль бібліотек у формуванні національної пам'яті // *Українська бібліотечна енциклопедія*. – 2022. – № 4. – С. 26–31.
24. Соколов В. Теорія і методологія бібліотечної справи. – Харків: Основа, 2018. – 220 с.
25. Сухомлинська С. О. Бібліотеки і культурна модернізація суспільства // *Культура України*. – 2020. – Вип. 70. – С. 15–22.
26. Серікова Н. В. Бібліотеки у вимірах сучасного культурного розвитку. – Суми: УАБС, 2021. – 178 с.
27. Тараненко В. В. Управління бібліотечними інноваціями. – Київ: КНЕУ, 2022. – 164 с.
28. Українська бібліотечна асоціація. Стратегії розвитку бібліотек. – Київ: УБА, 2020. – 100 с.

29. Український культурний фонд. Програми підтримки культурної спадщини. – Режим доступу: <https://ucf.in.ua/>
30. Острозька Біблія: до 425-річчя видання / упоряд. М. Тимошик. – Київ: Наша культура і наука, 2006. – 320 с.
31. Хом'як Т. О. Виставкова діяльність бібліотек як засіб популяризації книжкової спадщини // *Наукові записки*. – 2021. – № 23. – С. 51–58.
32. Чернявська Н. М. Архівна та бібліотечна справа: синергія функцій. – Київ: НАН України, 2020. – 212 с.
33. Чижевський Д. І. Культурна спадщина і майбутнє бібліотек. – Кропивницький: Центральноукраїнське видавництво, 2017. – 132 с.
34. Шевченко В. П. Збереження рідкісних фондів: проблеми та рішення // *Бібліотечний світ*. – 2022. – № 3. – С. 14–19.
35. Шитікова Н. А. Організація бібліотечно-інформаційної діяльності. – Київ: Центр учбової літератури, 2019. – 248 с.
36. Шпак О. Сучасні бібліотечні технології у роботі з фондом // *Інформаційні ресурси*. – 2020. – № 4. – С. 36–40.
37. Яковенко М. М. Історія книги: від рукопису до електронного тексту. – Київ: Смолоскип, 2018. – 300 с.
38. Відділ рідкісних і цінних видань: завдання, структура, діяльність [Електронний ресурс] // ОУНБ ім. Д. І. Чижевського. – Режим доступу: <https://library.kr.ua/viddil-ridkisnih-i-tsinnih-vidan/>
39. UNESCO Memory of the World Programme. Guidelines for the preservation of rare documentary heritage. – Paris, 2018.
40. IFLA Guidelines for Safeguarding Documentary Cultural Heritage. – The Hague, 2020. – Режим доступу: <https://www.ifla.org/>
- 41.
42. Войцехівська І. В. Відділ рідкісних і цінних видань: сучасна модель діяльності // *Бібліотечний форум: історія, теорія і практика*. — 2022. — № 4. — С. 27–31.
43. Радченко Л. І. Збереження бібліотечної спадщини в наукових бібліотеках: рідкісні та цінні видання. — Кропивницький: КОД, 2021. — 144 с.

44. Попик В. І. *Національна бібліотека в цифрову епоху: інноваційні стратегії розвитку*. — К. : НБУВ, 2020. — 112 с.
45. Гаврилюк О. І. Інноваційні проєкти в роботі з рідкісними фондами: огляд практик обласних бібліотек // *Бібліотечний вісник*. — 2023. — № 1. — С. 11–15.
46. Ковальчук Г. І. Стан та перспективи цифрової трансформації бібліотек України // *Культура і сучасність*. — 2021. — № 2. — С. 41–45.
47. Українська бібліотечна енциклопедія. Національна академія наук України [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <https://ube.nlu.org.ua>
48. Tutchenko A. O. *Практика роботи з рідкісним фондом: досвід ОУНБ ім. Д. І. Чижевського: магістерська робота*. — Кропивницький: ЦНТУ, 2023. — 78 с.
49. Федун Л. Публічні бібліотеки та охорона культурної спадщини: локальні моделі // *Наукові праці НБУ ім. В. І. Вернадського*. — 2021. — Т. 61. — С. 97–104.
50. Острозька Біблія 1581 року / Нац. бібліотека України ім. В. І. Вернадського.
51. Петров М. І. *Іван Федоров та його друкарська діяльність*. — К.: Наукова думка, 2019.
52. Козловський С. *Біблії в історії українського друкарства*. — Львів: Світ, 2021.
53. Позняк С.В. Електронні ресурси та цифровізація бібліотек: сучасні тенденції // *Вісник Книжкової палати*. — 2019. — № 4. — С. 20–24.
54. <https://www.ostrohcastle.com.ua> — Музей книги та друкарства в Острозі.

ДОДАТКИ

Додаток 1.

Додаток 2.

Цифрова бібліотека сайту Кіровоградської ОУНБ - расширенный поиск

The screenshot shows a search interface titled "Розширений пошук за ключовими словами". It includes a main search input field for "Ключові слова:", a dropdown menu for "в" (set to "будь-якому полі"), a dropdown for "логіка:" (set to "АБО"), and radio buttons for "закінчення слів:" (set to "не враховувати"). Below this, it states "Наступні уточнюючі пошукові елементи об'єднуються логікою 'І'". There are several additional search filters: "Тематика пошуку:", "Автор:", "Вид видання:", "ISSN/ISBN:", and "Рік видання:" (with "з" and "по" fields). A "Формат показу:" dropdown is set to "повний формат (новий ДСТУ)". At the bottom are "Пошук" and "Очистити" buttons.

Правила складання запиту під час пошуку

Під час пошуку за ключовими словами Ви маєте можливість обирати додаткові режими формування пошукового запиту:

- **Кваліфікація** - в якому саме полі повинні бути дані ключові слова (або одне слово).
- **Логіка** - яким чином об'єднувати ключові слова, якщо їх декілька, в пошуковий запит — за логікою "І - АБО - НІ".
При логіці "З РАНЖУВАННЯМ" застосовується алгоритм ранжування знайдених документів: список результатів пошуку сортується в порядку убавання рангу документа. Чим більше в знайденому документі слів із запиту, чим ці слова ближче одно до одного і чим більше їх сумарна вага — тим вище місце документа в результаті пошуку.
- **Усікання** (застосовувати усікання зправа чи ні). У випадку застосування усікання система спробує відсікти морфологічне закінчення кожного слова (тільки у випадку російської мови!).

Вказавши **додаткові пошукові поля** (Автор, Вид видання, ISSN/ISBN, Рік видання), ви уточнюєте запит. Кожний додатковий елемент об'єнується з попереднім логікою "І".

Додаток 3.

.ДОДАТОК 4

Тип видання	Період видання	Кількість примірників (орієнтовно)	Особливості
Стародруки	XVIII ст.	25	Кириличний шрифт, палітурки ручної роботи
Дореволюційні видання	XIX – поч. XX ст.	800	Видання Єлисаветградських друкарень
Видання періоду УНР	1917–1920 рр.	60	Рідкісні примірники, національна символіка
Книги з автографами	XX ст.	150	Підписи письменників, діячів культури
Краєзнавчі унікальні	XX – поч. XXI ст.	300	Обмежений тираж, місцеві автори

публікації			
------------	--	--	--

ЗАКОН УКРАЇНИ

Про бібліотеки і бібліотечну справу

(Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1995, № 7, ст.45)

{Вводиться в дію Постановою ВР
[№ 33/95-ВР від 27.01.95](#), ВВР, 1995, № 7, ст. 46}

{В редакції Закону
[№ 1561-ІІІ від 16.03.2000](#), ВВР, 2000, № 23, ст.177}

{Із змінами, внесеними згідно із Законами
[№ 2120-ІІІ від 07.12.2000](#), ВВР, 2001, № 2-3, ст.10
[№ 2905-ІІІ від 20.12.2001](#), ВВР, 2002, № 12-13, ст.92
[№ 380-ІV від 26.12.2002](#), ВВР, 2003, № 10-11, ст.86
[№ 594-ІV від 06.03.2003](#), ВВР, 2003, № 24, ст.159
[№ 1344-ІV від 27.11.2003](#), ВВР, 2004, № 17-18, ст.250
[№ 107-VI від 28.12.2007](#), ВВР, 2008, № 5-6, № 7-8, ст.78 - зміни діють по 31 грудня 2008 року}

{Додатково див. Рішення Конституційного Суду
[№ 10-рп/2008 від 22.05.2008](#)}

{Із змінами, внесеними згідно із Законами
[№ 1388-VI від 21.05.2009](#), ВВР, 2009, № 39, ст.557
[№ 5461-VI від 16.10.2012](#), ВВР, 2014, № 5, ст.62
[№ 1166-VII від 27.03.2014](#), ВВР, 2014, № 20-21, ст.745
[№ 76-VIII від 28.12.2014](#), ВВР, 2015, № 6, ст.40 - щодо набрання чинності норм зазначеного

Закону див. ["Прикінцеві положення"](#)
[№ 911-VIII від 24.12.2015](#), ВВР, 2016, № 5, ст.50
[№ 927-VIII від 25.12.2015](#), ВВР, 2016, № 6, ст.61
[№ 954-VIII від 28.01.2016](#), ВВР, 2016, № 10, ст.102
[№ 955-VIII від 28.01.2016](#), ВВР, 2016, № 10, ст.103
[№ 124-IX від 20.09.2019](#), ВВР, 2019, № 46, ст.295
[№ 1089-IX від 16.12.2020](#)
[№ 1414-IX від 27.04.2021](#)}

{Установити, що у 2016 році норми і положення [частини третьої статті 15](#) цього Закону застосовуються у порядку та розмірах, встановлених Кабінетом Міністрів України, виходячи з наявних фінансових ресурсів державного і місцевих бюджетів та

бюджету Фонду соціального страхування України згідно із Законом [№ 928-VIII від 25.12.2015](#) }

{Установити, що у 2017 році норми і положення частини шостої статті 30 цього Закону застосовуються у порядку та розмірах, встановлених Кабінетом Міністрів України, виходячи з наявних фінансових ресурсів державного і місцевих бюджетів згідно із Законом [№ 1801-VIII від 21.12.2016](#) }

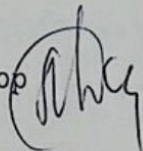
{У тексті Закону слова "спеціально уповноважений центральний орган виконавчої влади у сфері культури" в усіх відмінках замінено словами "центральний орган виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сферах культури та мистецтв" у відповідному відмінку згідно із Законом [№ 5461-VI від 16.10.2012](#) }

Цей Закон визначає статус бібліотек, правові та організаційні засади діяльності бібліотек і бібліотечної справи в Україні. Цей Закон гарантує право на вільний доступ до інформації, знань, залучення до цінностей національної та світової культури, науки та освіти, що зберігаються в бібліотеках.

9

Н А К А З
по обласній науковій бібліотеці ім. Д.І.Чижевського
2 березня 1993 р. № 38-а

Згідно Постанови Кабінету Міністрів України
від 2 березня 1993 р. за № 152 бібліотека носить ім'я
Д.І.Чижевського з 2 березня 1993 р.

Директор Л.І.Демещенко